

سالهای نخستین پیروزی انقلاب شکوهمند اسلامی در ایران، مرادف با تغییرات مهمی در ارکان اقتصادی اجتماعی کشور و تأسیس نهادها و تصویب قوانین جدیدی گردید که همگی در جهت خدمت به محرومین و مستضعفین و یا در اصطلاح امروزه اقشار آسیب‌پذیر جامعه بود. از جمله این نهادها و قوانین می‌توان از تأسیس مراکز گسترش خدمات تولیدی و عمرانی و تصویب تسهیلات تبصره ۳ قانون بودجه کل کشور نام برد که هر یک به نوبه خود در طول سالیان گذشته تغییر و تحول یافته‌اند به عنوان یک نهاد و قانون مکمل. یکدیگر باید مورد بررسی قرار گیرند.



شرکت‌های تعاونی و تسهیلات بانکی

از: مهرداد شرقی فرد حقیقی
مدیرعامل شرکت تعاونی ایثارگران، ریحان مرویشت

مهمترین مشکلی که گریبان‌گیر بسیاری از متقاضیان تسهیلات تبصره‌ای است مبلغ زیادی است که بر خلاف نص قانون و آئین نامه اجرایی و بدون توجه به توانایی اکثریت متقاضیان به ویژه ایثارگران، فارغ‌التحصیلان دانشگاهها و شرکت‌های تعاونی به عنوان آورده متقاضی به عهده آنها گذارده می‌شود. که علت چنین امری را باید در تمایل کمیسیون تخصصی در توزیع تسهیلات در بین تعداد بیشتری از متقاضیان دانست. با این نحوه تصمیم‌گیری کمیسیون تخصصی عملاً معافیت‌هایی را که آئین نامه اجرایی جهت تسهیل امور این گونه متقاضیان در نظر گرفته است، نادیده می‌گیرد.

مراکز گسترش خدمات تولیدی و عمرانی از ابتدای پیروزی انقلاب به عنوان نهادی با هدف ایجاد اشتغال؛ جهت جوانان علاقه‌مند به فعالیت‌های تولیدی تأسیس گردید. که با وجود نوپا بودن این نهاد و فقدان تجربه مؤسسين آن و علیرغم بعضی از ناکامی‌ها توانست به عنوان نهادی برخاسته از متن انقلاب با تشکیل شرکت‌های تعاونی تولیدی به فعالیت خود ادامه دهد، در دوران جنگ تحمیلی نیز تأسیس شرکتهای تعاونی ایثارگران فعالیت اصلی این نهاد را تشکیل می‌داد.

در سالهای اخیر جهت تقویت و توسعه تعاونیهای تولیدی ابتدا این مراکز به سازمان گسترش تعاون تغییر نام یافت و سپس با تصویب مجلس شورای اسلامی با انتزاع بخش‌های پوشش دهنده تعاونیها از سازمان‌های مختلف و ادغام آنها، وزارت تعاون با هدف تقویت و گسترش بخش تعاونی در عرصه اقتصاد کشور تأسیس گردید.

اما شرکت‌های تعاونی بدون پشتوانه

مالی لازم به موفقیت نائل نمی‌آمدند، زیرا شرکت‌های تعاونی تولیدی جهت احداث کارگاه مورد نظر نیازمند به تهیه زمین مناسب و نیز تسهیلات بانکی بودند، که جهت تهیه زمین مورد نظر مواد ۳۱ و ۳۲ آئین نامه قانون احیاء و واگذاری اراضی و بعداً نیز تأسیس شهرک‌های صنعتی راه‌گشا بود.

تسهیلات بانکی:

دریافت تسهیلات بانکی با وجود قوانین و مقررات داخلی بانک‌ها برای اینگونه شرکت‌ها قابل دستیابی نبود. زیرا ملاک و معیار حاکم در اعطای تسهیلات عادی بانکها (منابع داخلی) همان ملاک‌های متداول نظام بازار است. به این معنی که هر که پول داشت معتبر است و هر که پول بیشتری داشت معتبرتر و این اولین و اصلی‌ترین معیار اعطای تسهیلات است که بانک اعتبار دهنده بر اساس آن سهم مشخصی را به عنوان آورده متقاضی جهت اعطای تسهیلات تعیین می‌نماید که در این راستا تهیه زمین و احداث ساختمان کارگاه مورد نظر، توسط متقاضی احداث واحد تولیدی، از گام‌های مقدماتی محسوب می‌شود.

دومین معیار اعطای تسهیلات عادی بانک‌ها داشتن وثیقه معتبر است و چنانکه ذکر گردید، شرکت‌های تازه تاسیس به ویژه شرکت‌های تعاونی که اکثریت اعضاء تشکیل دهنده آنها را جوانان علاقه‌مند و فاقد سرمایه تشکیل می‌دهند، امکان چندانی جهت تأمین وثائق مورد نظر سیستم بانکی را نداشتند. بدین لحاظ تسهیلات تبصره ۳ قانون بودجه کل کشور مشخصاً از سال ۱۳۶۰ به عنوان شیوه‌ای کارگشا در خدمت مشتاقان بخش‌های مولد به ویژه شرکت‌های تعاونی تولیدی قرار گرفت.

ویژگی تسهیلات تبصره ۳

ویژگی این تسهیلات را می‌توان در تضمین بازپرداخت آن توسط دولت و نیز



در کم اهمیت بودن سهم آورده متقاضی در اجرای طرحهایی که از این تسهیلات استفاده می‌کنند، نام برد. به طوری که بند الف تبصره ۳ قانون بودجه سال ۷۶ کل کشور این ویژگی‌ها را چنین بیان می‌کند:

«... بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران موظف است... تسهیلات اعتباری از منابع داخلی نظام بانکی کشور به طرحهای تولیدی و خدماتی بخشهای تعاونی و خصوصی زیر که به تشخیص کمیسیون پنج نفره متشکل از نمایندگان استانداری، سازمان برنامه و بودجه، امور اقتصادی و دارایی، بانک عامل و نمایندگان دستگاه ذیربط حسب مورد دارای توجیحات کامل اقتصادی، فنی و مالی بوده و فقط از نظر وثیقه و سهم سرمایه‌گذاری مجری با مقررات داخلی بانک‌های عامل وفق نمی‌دهند حداکثر ظرف مدت یک ماه تأمین و اعطا نمایند...»

لازم به ذکر است که تسهیلات تبصره ۳ قانون بودجه ملهم از اصل ۲۳ قانون اساسی است که این مطلب را اشعار می‌دارد: «برای تأمین استقلال اقتصادی جامعه و ریشه کن کردن فقر و محرومیت و برآوردن نیازهای انسان در جریان رشد، با حفظ آزادی او، اقتصاد جمهوری

اسلامی ایران، براساس ضوابط زیر استوار می‌شود:

۱-.....

۲- تأمین شرایط و امکانات کار برای همه بمنظور رسیدن به اشتغال کامل و قرار دادن وسائل کار در اختیار همه کسانی که قادر به کارند ولی وسائل کار ندارند، در شکل تعاونی، از راه وام بدون بهره یا هر راه مشروع دیگر که نه به تمرکز و تداول ثروت در دست افراد و گروههای خاص منتهی شود و نه دولت را به صورت یک کارفرمای بزرگ مطلق درآورد...»

ذکر این مقدمه زمینه‌ای به دست می‌دهد تا با توجه به آن به بررسی عملکرد سیستم بانکی در اعطای تسهیلات تبصره ۳ به عنوان مهمترین شیوه دستیابی شرکت‌های تعاونی و سایر متقاضیانی که عموماً فاقد تمکن مالی فراوان هستند، پرداخته شود. در جهت تبیین هرچه بهتر موضوع بهتر است مطلب را با سؤالاتی به شرح ذیل شروع کنیم:

۱- دیدگاه دست اندرکاران بخش صنعت و متقاضیان وام تبصره ۳ از عملکرد سیستم بانکی در اعطای تسهیلات تبصره ۳ چیست؟

۲- چه مشکلاتی در اعطای تسهیلات مذکور از سوی سیستم بانکی وجود دارد و علل آن چیست؟

پاسخ به سوالات طرح شده را با این سخنان وزیر محترم تعاون آغاز می‌کنیم، ایشان اظهار می‌دارند:

«با مشکلاتی که بانک‌ها بوجود می‌آورند، وزارت تعاون نمی‌تواند برای توسعه به بانک‌ها متکی باشد»^(۱)

دیدگاه مذکور از سوی یکی از مسئولین عالی رتبه وزارتخانه‌ای عنوان گردیده که فعالیت عمده آن دریافت تسهیلات بانکی جهت امر سرمایه‌گذاری است و به خوبی بیان کننده مشکلاتی است که دست

اندرکاران امور تولیدی به ویژه بخش تعاونی در رابطه با سیستم بانکی با آن دست به گریبانند.

اگر چه استفاده از تکنیک‌های جمع‌آوری اطلاعات همانند مصاحبه و پرسشنامه می‌تواند اطلاعات معتبری را در این زمینه به دست دهد. اما بررسی‌های اجمالی همانند مراجعه به سیستم بانکی به عنوان متقاضی تسهیلات و نیز مقایسه بین آمار تعداد طرح‌های متقاضی تسهیلات و طرح‌هایی که به کمک تسهیلات به بهره‌برداری رسیده‌اند نیز روشنگر این مشکلات خواهد بود.

علاوه بر متقاضیان بخش تعاونی بخش متقاضیان زمینه صنعت نیز مشکل دریافت تسهیلات به ویژه در استان فارس را از اهم مشکلات خود می‌دانند^(۲) با این وجود بانک‌های مختلف نیز عملکرد یکسانی نداشته‌اند به طوری که بانک‌های کشاورزی، صادرات..... بهترین عملکرد و بانک ملت و تجارت ضعیف‌ترین عملکرد را داشته‌اند.

باتوجه به مطالب مذکور می‌توان چنین نتیجه گرفت برخلاف آنچه در قانون اساسی و قانون بودجه کل کشور و آئین‌نامه اجرایی آن آمده، دریافت تسهیلات بانکی توسط متقاضیان چندان هم آسان نیست و برخلاف انتظار سیستم بانکی در پرداخت تسهیلات از خود مقاومت نشان می‌دهد و چنانکه شناسایی شده است همکاری لازم را با متقاضیان از خود نشان نمی‌دهد، تا آن حد که یکی از مسئولین عالی رتبه مرتبط با بخش‌های تولیدی مهمترین مانع توسعه شرکت‌های تعاونی را موانع ایجاد شده توسط سیستم بانکی می‌داند.

برای پی بردن به علل این مشکلات باید در پی پاسخ سؤال دوم بود. تا نهایتاً راه‌حلی برای این مسئله پیدا نمود. پاسخ‌های این سؤال نیز در دو قسمت به شرح ذیل قابل بررسی است:

۱- نحوه دریافت تسهیلات از سیستم بانکی چگونه است؟

۲- قانون و آئین نامه اجرایی به چه نحو اجرا می‌شود؟

روش دریافت تسهیلات از منابع داخلی بانک و تسهیلات تکلیفی:

در روش معمول دریافت وام از سیستم بانکی که به مشتری بانکها پرداخت می‌شود معمولاً متقاضی طرح که مشتری معتبر بانک است از سوی شعبه به گروه کارشناسان اعتباری معرفی می‌شود، گروه مذکور پس از اطمینان از توان مالی متقاضی که معمولاً مستلزم داشتن وثائق معتبر و محل مناسب^(۳) اجرای طرح مورد نظر است به بررسی آن می‌پردازد که در این صورت نیز گروه کارشناسان و کمیته اعتباری بانک هیچ گونه الزامی در قبول تقاضا ندارد و به علاوه بانک هیچ گونه الزامی را از هیچ نهاد دیگری در پرداخت وام به متقاضی مشخصی احساس نمی‌کند.

اما در تسهیلات تبصره‌ای، روند امور بدین گونه نیست. زیرا نه تنها متقاضی دریافت تسهیلات الزامی به مشتری معتبر بودن هیچ بانک خاصی ارتباط ندارد، بلکه اولویت‌های قانون بودجه کل کشور و آئین نامه اجرایی باتوجه به اهداف عالی انقلاب اسلامی و قانون اساسی به منظور ایجاد اشتغال، افزایش تولیدات، استقلال اقتصادی و آبادی مناطق محروم و..... به گونه‌ای تدوین شده که با نادیده گرفتن مقررات داخلی بانکها اولویت اعطای تسهیلات جهت تحقق بند ۲ اصل ۴۳ قانون اساسی به افرادی داده شده که «قادر به کارند ولی وسایل کار ندارند» این مهم در خصوص افراد فاقد سرمایه به ویژه عزیزان ایثارگری که با تلاش و مجاهدت خدائی خود کیان این انقلاب و کشور را حفظ نمودند، صدق می‌کند.

این عزیزان و بسیاری از متقاضیان

دیگر نه سرمایه نقدی چندان دارند و نه املاکی با سندهای منگوله دار که آن را به عنوان وثیقه تسهیلات در رهن بانک بگذارند.

به همین لحاظ شرط داشتن وثیقه و نیز آورده متقاضی آنهم در مقادیر کلان جهت متقاضیان این گونه تسهیلات استثناء شده است به علاوه اولویت سرمایه‌گذاری نه به مناطق برخوردار بلکه به مناطق محروم داده شده است و حتی زمین‌های منابع ملی که توسط کمیسیون ماده ۳۱ و ۳۲ به اجاره داده شده است به رهن گرفته می‌شود.

چنانکه مشاهده می‌کنیم، تفاوت در روند دریافت تسهیلات در دو شیوه مذکور باعث می‌شود که کارکنان سیستم بانکی، حتی بانک‌هایی همانند صادرات و کشاورزی که موفقیت و تجربیات زیادی در اعطای تسهیلات تبصره‌ای داشته‌اند به خاطر اعتقاد به روش معمول و نه‌اینه نظام بانکی در اعطای تسهیلات و موارد دیگری از جمله عدم آشنایی با قوانین و مقررات در نزد بعضی از کارکنان شعب بانکها و بعضی از دستورالعمل‌های متناقض صادره و نیز حرف‌ها و حدیث‌های فراوان در پرداخت این گونه تسهیلات از خود مقاومت نشان دهند که این مقاومت در بانک‌هایی همانند ملت و تجارت کاملاً شدید و آشکار است.

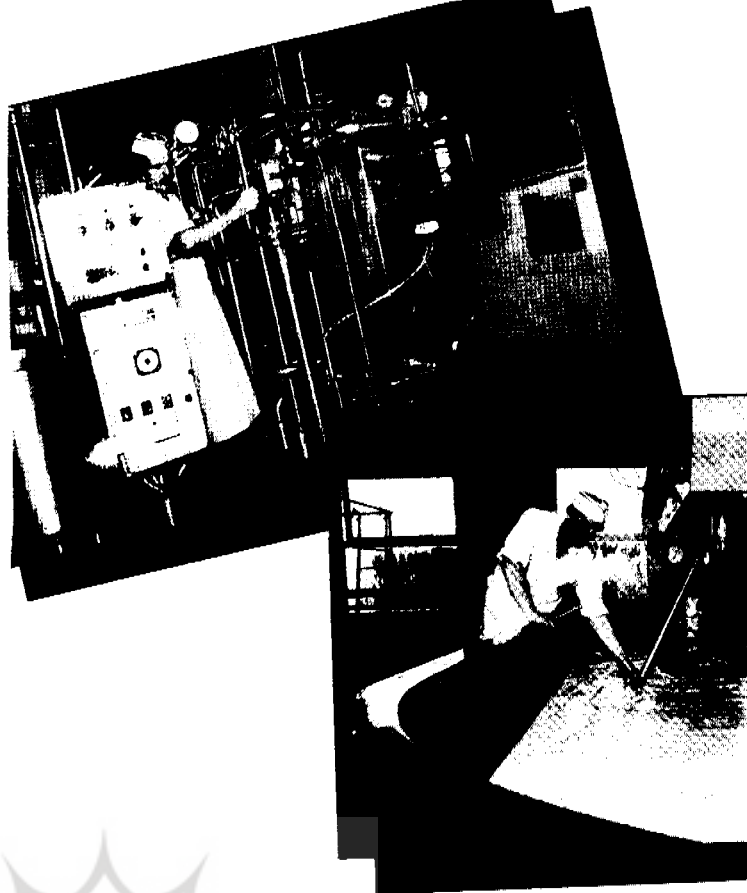
علاوه بر موارد مذکور، کارشناسان سیستم بانکی صراحتاً دلایل ذیل را در مورد مقاومت سیستم بانکی در اعطای این گونه تسهیلات عنوان می‌کنند که عبارتند از:

- عدم پرداخت مطالبات بانکها (یارانه‌ها) از طرف دولت در سالیان گذشته
- صوری بودن بعضی از تسهیلات تکلیفی همانند وام خود اشتغالی
- مکفی نبودن تعداد کارکنان بانکها در مقابل وظایف محوله و عدم مجوز استخدام جدید.

علت چنین امری را باید در تمایل کمیسیون تخصصی در توزیع تسهیلات در بین تعداد بیشتری از متقاضیان دانست. با این نحوه تصمیم‌گیری کمیسیون تخصصی عملاً معافیت‌هایی را که آئین نامه اجرایی جهت تسهیل امور این گونه متقاضیان در نظر گرفته است، نادیده می‌گیرد.

هم چنین توسط بانک‌های عامل برخلاف قانون، بعضاً از متقاضیان خواسته می‌شود که جهت دریافت تسهیلات وثیقه ملکی ارائه کنند یا با استناد به دستور العمل بانک مرکزی ضامن متعدد معتبر به بانک عامل معرفی نمایند و اگرچنین دستورات عملی باشد مشخص نیست که چگونه برخلاف نص صریح قانون که دولت را ضامن بازپرداخت این تسهیلات می‌داند چنین بخشنامه‌ای صادر شده است.

اما مهمترین نکته‌ای که از زوایای مختلف مورد ایراد کلیه دست اندرکاران تسهیلات تبصره‌ای قرار می‌گیرد و این موضوع متقاضیان را جهت دریافت اقساط تسهیلات به زحمت می‌اندازد، ناچیز بودن نقش کمیسیون تخصصی تسهیلات تبصره ۳ پس از تصویب تسهیلات و ابلاغ آن به بانک‌ها است به این معنی که پس از تصویب و ابلاغ تسهیلات به بانک عامل، کمیسیون تخصصی به جز موارد بسیار محدود نقشی ندارد و نظر گروه کارشناسان بانک عامل در تعیین میزان پیشرفت فیزیکی، باقی بودن توجیه فنی مالی و اقتصادی، نیاز به پرداخت وام تکمیلی که بنا به سلیقه انجام می‌گیرد، مهمترین ملاک و معیاری است که براساس آن کمیته اعتباری بانک ذیربط نسبت به پرداخت یا عدم پرداخت اقساط وام‌های مصوب تصمیم می‌گیرد و مبنای استدلال مسئولین بانک نیز این است که به غیر از بانک سایر دستگاه‌های ذیربط هیچ گونه مسئولیتی در ضرر و زیان احتمالی طرح‌ها به ویژه قبل از بهره‌برداری ندارند.



آئین نامه اجرایی به صورت کامل اجرا نمی‌شود!

در پاسخ باید عنوان کرد که بسیاری از ایراداتی که توسط کارشناسان سیستم بانکی طرح می‌شود، ایراداتی منطقی هستند و سایر کارشناسان دست اندرکار نیز بر وجود آنها صحه می‌گذارند. اما واقعیت این است که بسیاری از این مشکلات ناشی از عدم اجرای کامل آئین نامه اجرایی و نیز بی‌توجهی به پیشنهاداتی است که از سوی کارشناسان ذیربط جهت اصلاح آئین نامه اجرایی عنوان می‌شود.

مهمترین مشکلی که گریبان‌گیر بسیاری از متقاضیان تسهیلات تبصره‌ای است مبلغ زیادی است که برخلاف نص قانون و آئین نامه اجرایی و بدون توجه به توانایی اکثریت متقاضیان به ویژه ایثارگران، فارغ‌التحصیلان دانشگاه‌ها و شرکت‌های تعاونی به عنوان آورده متقاضی به عهده آنها گذارده می‌شود. که

دلایل دیگری نیز توسط کارشناسان مذکور در مورد وام‌های تکلیفی مطرح می‌شود که عملاً بهترین توجیه را در عدم آزاد سازی اقساط تسهیلات در اختیار آنها قرار می‌دهد. که این موارد عبارتند از:

- ناکافی بودن میزان تسهیلات تصویب شده در کمیسیون تخصصی جهت طرح‌های تولیدی.
- عدم ایفای تعهدات متقاضی به نحو احسن
- افزایش هزینه اجرای طرح‌های تولیدی به تبع افزایش تورم.
- محول شدن مسئولیت طرح‌های تولیدی به بانک از طرف کمیسیون تخصصی پس از تصویب تسهیلات و در خطر بودن منافع بانک در صورت متضرر شدن این طرح‌ها.

در بررسی ایرادات مذکور باید این پرسش، را طرح نمود که آیا آئین نامه اجرایی دچار نواقصی است که این مشکلات به وجود می‌آید، یا اینکه دستورات عمل‌های

بنابراین تا زمانی که کمیسیون تخصصی (به ویژه سازمان برنامه و بودجه، اداره کل تعاون، اداره کل صنایع و ... پس از تصویب و ابلاغ تسهیلات نقشی نداشته باشند و در روند اجرای طرحها نظر آنها شرط آزادسازی اقساط تسهیلات مصوب نباشد و غیر از بانک دستگاه دیگری، در این موارد نقش نداشته نباشد، مشکلات تسهیلات تبصره‌ای به قوت خود باقی خواهد ماند.

نتیجه گیری

اگر سالیان طولانی به لحاظ حاکمیت نظام‌های غیرمردمی و تحت الحمایه غرب، قدرت تصمیم‌گیری در مسائل سرنوشت ساز ملی از مردم گرفته شده بود و خط مشی‌ها و سیاست‌های اجرایی کشور از سوی دیگران برای ما تعیین می‌گردید، (که این امر بدترین نوع وابستگی به شمار می‌آید)، اما اینک به برکت برپایی انقلاب عظیم و مردمی ما کشور واجد نظامی شده است که مجموعه تصمیم‌گیری در چارچوب مرزهای ملی آن صورت می‌گیرد و این فرصت فراهم گردیده است تا اندیشمندان و کارشناسان بتوانند بر اساس واقعیات و با تکیه بر استعداد و منافع ملی به توسعه کشور کمک کنند.

باید پذیرفت که توسعه صرفاً با تکیه بر درآمدهای ارزی حاصل از فروش منابع خدادادی به دست نمی‌آید. زیرا توسعه بیش از هر چیز حاصل تلاش آگاهانه انسان است و در این میان نقش نیروهای اندیشمند هر جامعه مهمترین و کلیدی‌ترین عامل به حساب می‌آید و اگر پذیرفته‌ایم که هر جامعه باید راه و روش ویژه خویش را با توجه به تجربیات سایر ملل در روند توسعه پیدا کند و هیچ گونه نسخه از پیش تعیین‌شده‌ای در امر توسعه وجود ندارد، باید پرسید که آیا این نیروها در سالیان اخیر به وظایف خود عمل کرده‌اند؟ آیا آن

بخش از نیروهای کارآمد که وظایف کارهای تحقیقاتی و کارشناسی را به عهده داشته‌اند، توانسته‌اند با دلسوزی و درایت مشکلات و نارسایی‌ها را به خوبی مورد تجزیه و تحلیل قرار داده و با پرهیز از عوام زدگی و بدور از خط گرفتن از بعضی مجامع اقتصادی - مالی جهانی و بدون استفاده از روش آزمون و خطا راههای غلبه بر مشکلات را فراروی جامعه ما قرار دهند؟! آیا نباید پرسید چرا در شرایطی که کشور این همه منابع خدادادی دارد و واجد این پتانسیل است که سالیانه میلیاردها تومان یارانه نان و سوخت را بپردازد افراد بیکار هنوز درصد مهمی از جمعیت فعال آن را تشکیل می‌دهد و جاذبه فعالیت‌های غیرمولد و دلالی و شغل‌های کاذب در کشور زیاد است؟!

چسرا در بین مسردم مسئله سرمایه‌گذاری‌های مولد یک امر خطر آفرین تلقی می‌شود؟ آیا نباید ریشه بسیاری از این مشکلات را در طولانی بودن چرخه سرمایه‌گذاری‌های مولد ارزیابی کرد که بخش اصلی این روند طولانی حاصل مقاومت گروهی از کارشناسان سیستم بانکی کشور در اعطای تسهیلات جهت کارهای مولد است؟ آیا افرادی از این گروه که در بحث‌های خصوصی، خود از وضعیت اقتصادی کشور انتقاد می‌کنند، نباید به نقش منفی و مانع تراش خود بیندیشند؟ چرا این فرصت به مردم داده نمی‌شود تا از سیستم بانکی کشور که به یمن انقلاب از چنگال فرماسونرها، روتارین‌ها و عوامل استعمار بیرون آمده و براساس اصل ۲۴ قانون اساسی به صورت مالکیت عمومی در اختیار دولت است، جهت توسعه کشور به آسانی استفاده کنند.

زمان آن رسیده است که جهت این مشکل چاره‌ای اندیشیده شود. باید با پژوهش و بررسی‌های دقیق و برپایی کردهمایی توسط سازمان‌های ذیربط،

مشکلات موجود در راه فعالیت‌های مولد به ویژه آن چه مربوط به سیستم بانکی است، شناخته شود تا زمینه‌هایی فراهم گردد که جوانان علاقه‌مند و مستعد اما فاقد سرمایه که خیل عظیم جمعیت کشور را تشکیل می‌دهند با فراغ بال به فعالیت‌های تولیدی روی آورند.

پیشنهادات:

برپایی کردهمایی در سطح استان‌ها و کشور جهت بررسی مشکلات دریافت تسهیلات تبصره‌ای از سیستم بانکی و ارائه راهکارهای عملی جهت حل این معضل با بررسی پیشنهادات ذیل:

۱- بررسی نحوه محول شدن وظایف گروه کارشناسان و کمیته اعتباری در زمینه تعیین میزان پیشرفت فیزیکی، باقی بودن توجیه فنی، مالی و اقتصادی در طول اجرای طرح و نیاز به پرداخت وام تکمیلی و آزاد شدن اقساط تسهیلات به کمیسیون تخصصی با تأکید بر محوریت سازمان برنامه و بودجه و ادارات کل تعاون و صنایع از طریق موافقت نامه یا هر روش موجه دیگر.

۲- بررسی امکان تشکیل بانک تعاون جهت تحت پوشش قرار دادن شرکت‌های تعاونی

۳- بررسی نحوه تخصیص اعتبارات تبصره‌ای به بانک‌های عامل براساس ویژگی متقاضیان، برای مثال معرفی شرکت‌های تعاونی، ایثارگران، فارغ التحصیلان دانشگاه‌ها به بانک‌های صادرات، کشاورزی و معرفی متقاضیان بخش خصوصی به بانک‌های ملت و تجارت.

۱- کیهان: شنبه ۷۶/۱۲/۲ - سخنان وزیر محترم تعاون
۲- نیم نگاه: چهارشنبه: ۷۶/۱۲/۲۰ مدیر کل صنایع استان فارس
۳- محل مناسب در زیر مجموعه صنعت به ساختمان یک کارگاه اطلاق می‌شود که حداقل پیشرفت فیزیکی ۷۰ الی ۸۰ درصد داشته و دسترسی آن نیز به شهرها نیز مناسب باشد... و مستقاضی جهت تکمیل ساختمان و خرید ماشین‌آلات و با مواد اولیه درخواست وام نماید.